

fram de kyrkor som växt fram. Redaktörerna skriver att de är medvetna om denna något problematiska vinkel som följer av bokens fokus på just svenska missionsinsatser. I en avslutade reflektion påpekar en av redaktörerna att missionärernas främsta roll inte var att bygga församlingar i Afrika, Asien och Latinamerika, utan att föra kunskap om förhållanden och människor från andra delar av världen närmare kristna församlingar i Sverige. Jag hade önskat att detta perspektiv kommit fram tydligare i boken för att inte på nytt återuppliva den problematiska bilden av den vite missionären som den outhärliga hjälten.

I förordet nämns att boken i första hand är tänkt att användas som läromedel för studenter som studerar missionsvetenskap på grundnivå. Min uppfattning är att den skulle fungera bra i detta sammanhang, men att en sådan användning kräver en hel del lärarvägledning. Dels på grund av den ovan nämnda historieskrivningen, men också vad gäller frågan om urval och källanvändning. Trots bokens stora omfång är det en övermäktig uppgift att vara allomfattande i att skildra svensk kristen mission under de senaste 200 åren. Vi får ett smakprov snarare heltäckande skildringar av samfundens missionsinsatser. Det är inte ett fullständigt lexikon studenter får ta del av, vilket de bör göras medvetna om. Vad gäller källanvändning används allt från avhandlingar och vetenskapliga artiklar till intervjuer, brev, tidningsartiklar, hemsidor samt samfundens egna producerade böcker och skrifter i något av ett virrvarr, vilket gör det svårt att bedöma trovärdighet och tendens. Detta kan emellertid skapa möjlighet till intressanta diskussioner i klassrummen.

Avslutningsvis vill jag betona att *Svensk mission*, trots ovan nämna brister, är en viktig bok och utgör en rik källa till kunskap om svensk mission. Det är ett samlat verk som kommer stå sig länge, väl värt att köpa för varje missionsintresserad person. Det är också en i ekumeniskt hänseende viktig bok, eftersom den erbjuder ett tillfälle att ta del av

och bekanta sig med ett stort antal svenska kristna samfund, deras historia och missionsengagemang.

Julia Kuhlin
TD, Uppsala

DOI: 10.51619/stk.v9i3.24737

**Håkan Möller & Ola Sigurdson (red.).
Marilynne Robinson and Theology.
Stockholm: Kungl. Vitterhets Historie och
Antikvitets Akademien. 2021. 219 s.**

Marilynne Robinsons författarskap som omfattar modernitetskritik, litteratur och teologi har uppmärksammats i såväl USA som andra delar av världen. Hennes arbeten har gett upphov till en oöverskådlig mängd artiklar och studier. Det gav anledning till att Nätverket för litteratur och religion vid Göteborgs universitet ägnade sig åt författarskapet. Det ledde till en konferens 2018 anordnad av Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Bidragen från konferensen föreligger här i tryck.

Håkan Möller och Ola Sigurdson är volymens redaktörer. De ger bakgrunden till det fleråriga interdisciplinära studiet av Robinsons författarskap. Presentationen av projektet, bokens struktur och de enskilda bidragen ger läsaren vägledning till Robinsons sammansatta tänkande. Här får läsaren inblick i hennes förmåga att skapa berättelser som stimulerar till samtal om djupt existentiella frågor.

Ett porträtt i olja av Jean Calvin (1509–1564) från 1858 är försättsblad till bokens avdelning "On Theology". Jayne Svenungssons inledande kapitel, som är baserat på hennes installationsföreläsningen för professuren i systematisk teologi i Lund 2015, ger fördjupade insikter i Robinsons författarskap. Här läggs grund för att förstå varför och hur det kommer sig att Robinson är en av samtidens mest uppskattade författare i gränslandet mellan teologi, religion, estetik och humanism. Robinson bidrar till att upprätta "religionens rätta plats" i samtiden.

Heather Walton ställer frågorna om teologins form och uttryck hos Robinson. Walton är särskilt intresserad av att förstå hur de litterära verken samspelar med hennes teologiska vision uttryckt i artiklar. Enligt Andreas Nordlander dras läsaren av Robinsons texter in i en kritisk konversation om centrala begrepp som reduktion, religion och erfarenheten av att vara människa. Robinsons kritik av det moderna reduktionistiska tänkandet analyseras baserat på hennes tre första romaner, *Housekeeping* (1980), *Gilead* (2004) och *Home* (2008).

Arne Rasmusson ger en bred bakgrund till det sociokulturella, politiska och ekonomiska sammanhanget för Robinsons författarskap. Mot bakgrund av amerikansk, främst protestantisk, historia från 1850-talet skapas förutsättningar för förståelse av den miljö och de konventioner av religiös och social karaktär som hennes romaner återspeglar.

Doug Gay uppmärksammar en förbindelse mellan romanerna *Gilead*, *Home* och *Lila* (2014) och sydvästra Iowa och Skottland. Gay undersöker sambandet mellan Skottland, kalvinismen och reformert teologi och visar på en litterär antikalvinistisk tradition i Skottland. Robinson inbjuder till omläsning och återupptäckt av Calvin och reformert teologi.

Första delen av antologin avslutas med en bild på målningen ”The Return of the Prodigal Son” av Rembrandt (1606–1669). De båda oljemålningarna ger en visuell ram för de teologiska rötterna i Robinsons författarskap och utgör tolkningsresurs för det problematiserade temat om den förlorade sonen i hennes romaner.

Såväl enskilt som sammantaget bidrar bokens kapitel till att skapa en förståelse för varför och hur Robinson har blivit en av vår tids mest prisade författare. I berättelsens form öppnar hon för reflektion och samtal i ämnen som hem och hemlöshet, tro och profetism, förlåtelse och hopp mitt i förtvivlan. Skärningspunkterna i det pågående samtalet om litteratur, historia, teologi och

religion utforskas, vilket breddar läsförståelsen och skapar ett behov av omläsningar.

I antologins andra del analyserar Beata Agrell och Martin Westerholm *Gilead*. Agrell behandlar romanens genre och adressat, teman som i den omfattande forskningen fått mindre uppmärksamhet. Frågan om genre leder till ett öppnande perspektiv för en konstruktiv läsning. Westerholm tar sin utgångspunkt i en artikel som romanens protagonist John Ames läser. I den ställdes en fråga om hur en skriftlärd skiljer sig från en profet. Utifrån Ames berättelse för den sjuårige sonen om sin släkt och om den frågans relevans i släkten, diskuterar Westerholm hur Robinsons teologi förhåller sig till det profetiska och hennes sakramentala grundförståelse.

Håkan Möller och Clemens Cavallin analyserar *Home*. Möller problematiserar begreppen förlåtelse och försoning med berättelsen om den förlorade sonen som underliggande struktur för romanens djupstruktur. Cavallin analyserar samma berättelse, men med tillägget ”Fadern och den förlorade sonen”. Den liknelsen används i en jämförelse mellan Robinsons *Home* och Michael O’Briens *A Father’s Tale* (2011) och mynnar ut i att liknelsen får ett nytt fokus på Faderns roll. Det leder i sin tur till en ny fråga om det ideala faderskapet.

Kamilla Skarström Hinojosa, Ola Sigurdson och Maria Yassa har levt sig in i *Lila*. Skarström Hinojosa analyserar romanen och den unga kvinnan Lilas liv som nomad och senare hemliv som hustru till John Ames. Efter att Lila stulit en bibel i Ames kyrka blir hon helt upptagen med profeten Hesekiel, som hon för hand skriver av rad för rad. Hennes intensiva umgänge med Hesekiel och särskilt verserna 16:4–6 öppnar för dialog, med sig själv och med sin man och mig som läsare.

Sigurdson undersöker relationen mellan nåd och subjektivitet i romanen, en tematik som är återkommande i författarinnans skrifter. För Robinson är det personliga ”jaget” inte enbart ett svagt och passivt subjekt.

Det finns även ett kapabelt ”jag” som kan uttrycka egen vilja. Med hjälp av Charles Taylors distinktion mellan det starka, kontrollerade ”jaget” och det porösa ”jaget” når Sigurdson en fördjupad förståelse av nåd och subjektivitet hos Robinson.

Maria Yassas bidrag vidgar horisonten med en analys av *Lila* utifrån den engelska psykoanalytikern Wilfred R. Bions (1897–1979) epistemologi. Den är mer komplex än den som utgår från att insamlande av fakta om en person är liktydigt med en verifierbar och objektiv kunskap. För Bion är kunskap intersubjektiv och transitiv. Den är bara möjlig för den som stiger in i en persons liv och verklighet och när kunskap som inte är finit. Det är med den grundhållningen som Yassa läser *Lila*. Det öppnar för en läsning som vidgar perspektivet och hjälper läsaren att söka gränsen mellan det man kan veta och det okända. Denna hållning till verkligheten och den mänskliga erfarenheten leder till en öppenhet mot framtiden och hoppet och den ger tron en naturlig plats i tänkandet.

Yassas avslutande artikel skapar en brygga till Svenungssons inledande artikel. Det modernistiska tänkandet reducerar verklighetsuppfattningen och Robinsons tänkande öppnar för en kunskap och verklighetsuppfattning som väcker förundran och förväntan. Med andra ord: religionen kan få upp rättelse och sin rätta plats i samtidsdebatten.

Ett uttalat mål med antologin var att förstå varför och hur Robinson är en av vår tids mest prisade författare. Målet har uppnåtts med råge och i dialog med en omfattande forskning på anglosaxiskt område.

Med ökade kunskaper om författarskapets form och innehåll blir det helt nödvändigt med omläsningar av Robinsons stora verk. Det är hennes konstverk som kan konfrontera läsarens egna livserfarenheter. Vid den mötespunkten skapas ny mening bortom gränserna för alla observationer och analyser. Robinsons förmåga att skapa berättelser om människors vardagliga bestyr och kamp för anständighet och överlevnad kan bereda väg

till igenkänning som gör existensens villkor synliga och öppna mot förändring.

Johnny Jonsson
TD, Stockholm

DOI: 10.51619/stk.v98i3.24738

Yafa Shanneik. *The Art of Resistance in Islam: The Performance of Politics among Shi'i Women in the Middle East and Beyond*. Cambridge: Cambridge University Press. 2022. 253 s.

Händelserna kring den tredje shiitiska imamen Husseins (f. 626) död under slaget vid Karbala år 680 har spelat en central roll för den shiitiska identiteten. Händelsen hade sin upprinnelse i schismen mellan två grupper som senare kom att kallas för sunniter och shiiter inom islam. Tvisten handlade om successionsfrågan efter islams profet Muhammeds död. Medan shiiter ansåg att ledarskapet skulle stanna inom Muhammeds ätt ville sunniterna utse en av männen ur Muhammeds närmaste krets som hans efterträdare. Det var de senare som vann tvisten. År 661 mördades den förste shiitiska imamen Ali (f. ca 600) vid ett attentat genomfört av en hårdför religiös fanatiker. Samma år utropades umayyadkalifatet (661–750) och när den förste umayyadiske kalifen Muawiya (ca 597–680) utsåg sin egen son Yazid (ca 646–683) till sin efterträdare vägrade den tredje shiitiska imamen att förklara sin lojalitet med den nye kalifen. Den senare skickade en stor trupp för att bestraffa Hussein. Under slaget vid orten Karbala, belägen i dagens Irak, massakrerades Hussein och hans närmaste män. Husseins kropp skändades och hans huvud fördes till umayyadernas huvudstad Damaskus som trofé.

Traumat kring denna händelse högtidliggås varje år vid den första månaden i det muslimska kalenderåret, Muharram. I högtidlighållandet ingår högläsning av händelseförloppet vid slaget och detaljerna kring Husseins martyrdöd. Slaget beskrivs som en orättvis och ojämn kamp mellan den